

УДК 336.74

ФІНТЕХ В КРАЇНАХ АСЕАН: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ВПЛИВ НА ФІНАНСОВІ РИНКИ

ГОРДЕЄВА Дар'я Валеріївна

к.е.н., доцент кафедри економіки та менеджменту

Інституту банківських технологій та бізнесу

ДВНЗ «Університет банківської справи»

e-mail: gordeyeva.daria@gmail.com

БАХШАЛІЄВА Світлана Олександрівна

магістрант Інституту банківських технологій та бізнесу

ДВНЗ «Університет банківської справи»

e-mail: bakhshalieva@gmail.com

ПОДВАЛЬНА Олена Олегівна

магістрант Інституту банківських технологій та бізнесу

ДВНЗ «Університет банківської справи»

e-mail: helenolegivna@gmail.com

СЕРГІЄНКО Еліна Вадимівна

магістрант Інституту банківських технологій та бізнесу

ДВНЗ «Університет банківської справи»

e-mail: sergienkoelina@gmail.com

Анотація. Досліджено поняття фінтеху, а також стан та розвиток даного явища в рамках світу та Асоціації держав Південно-Східної Азії зокрема. Виділено основні проблеми, з якими стикаються країни об'єднання в процесі розбудови національної фінтех-інфраструктури. Запропоновані можливі варіанти рішення наявних проблемних аспектів фінтеху в країнах-членах АСЕАН для подальшого успішного розвитку регіону в даній сфері.

Ключові слова: фінтех, АСЕАН, інвестиції, стартап, державне регулювання.

Аннотация. Исследовано понятие финтеха, а также текущее состояние и развитие данного явления в рамках мира и Ассоциации стран Юго-Восточной Азии в частности. Обозначены основные проблемы, с которыми сталкиваются страны объединения в процессе построения национальной финтех-инфраструктуры. Предложены возможные варианты решения существующих проблемных аспектов в странах-членах АСЕАН для дальнейшего успешного развития региона в данной сфере.

Ключевые слова: финтех, АСЕАН, инвестиции, стартап, правительственное регулирование.

Постановка проблеми. Протягом багатьох років фінансова система на чолі з різного роду посередниками вважалася гарантом економічної стабільності та не викликала жодних сумнівів з приводу надійності. Тим не менш, криза 2008-го року вказала на її слабкі місця та потребу в свіжих ідеях і масштабних трансформаціях. Тож на хвилі недовіри до банків та технологічної революції, що й досі триває, у світі з'явилося поняття фінтех (англ. FinTech).

Спеціалісти Ernst&Young визначають фінтех як швидкозростаючі організації, що поєднують інноваційні бізнес-моделі та техно-логії для функціонування, покращення та руйнування фінансової системи [1, с. 11].

За версією Fintech Weekly фінтехом можна назвати будь-яку компанію, що намагається надавати фінансові послуги, використовуючи програмне забезпечення та сучасні технології [2].

П. Шуфель вважає фінтех новою галуззю, що використовує технології задля покращення ведення фінансової діяльності [3, с. 32].

На сьогодні фінтех видається тим елементом глобальної економіки, без якого вже зараз неможлива наша реальність. І його успіх, перш за все, криється в клієнтоорієнтованості. Адже в кінцевому випадку можливість спростити життя кожного пересічного громадянина дає потенціал для росту [4, с. 266]. А перенесення стандартних платіжних, кредитних, інвестиційних операцій у простір мобільних додатків та е-платформ – це те, що потрібно споживачам у сучасну еру Інтернету та численних девайсів.

Таким чином, даючи можливість швидко, зручно і без зайвих турбот користуватись необхідними фінансовими послугами 24/7, фінтех-компанії зайняли свою нішу серед представників даного напрямку [5, с. 24-26]. Більше того, саме вони стали поштовхом до змін інших системних посередників, адже впровадження інновацій у сфері традиційного банкінгу, стало причиною справжнього інвестиційного буму в даній сфері – спочатку у 2013-2014, а потім вже у 2018 році (рис.1).

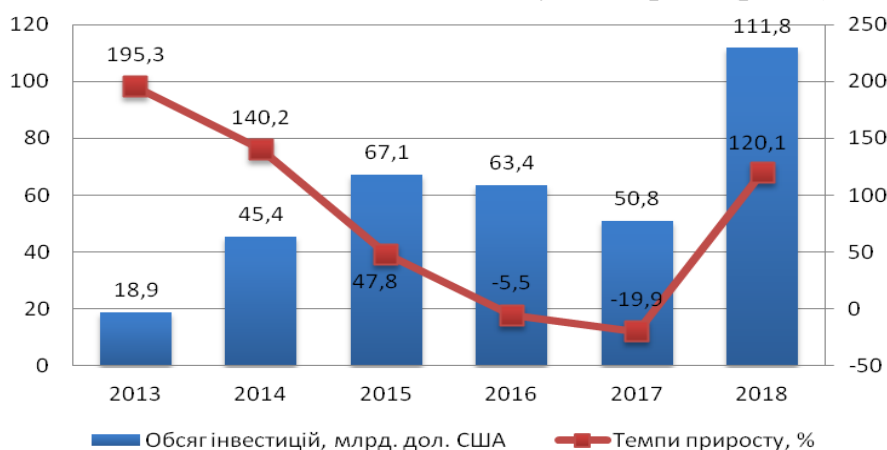

Рис. 1. Динаміка обсягів глобального інвестування у Fintech-галузь, млрд. дол. США (ліва шкала) та темпи їхнього приросту, % (права шкала)

Джерело: побудовано авторами на основі [6, с. 10].

Зокрема, це стосується високо-розвинених країн, які першими почали акумулювати мільярди коштів для розвитку власних фінтех-стартапів (так, для США ця сума у 2018 склала майже 53 млрд. дол. США) [6, с. 10].

Тим не менш, якщо говорити про нових гравців із досить великим потенціалом у даному сегменті, то тут безперечно можна виділити країни Азії, зокрема, представників Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН). Швидкі темпи розвитку, велика кількість населення і свобода від давно вкорінених бізнес-моделей – це дає 6-тій економіці світу всі шанси стати одним з найбільших міжнародних фінтех-хабів.

Проте, перш за все, необхідно виділити декілька аспектів, що гальмують даний процес. Саме тому аналіз як поточного стану, так і проблем галузі в окресленому регіоні є фундаментально важливими. Адже від того, як окремі країни мінімізують негативні фактори впливу на місцеву фінтех-сферу, залежить майбутній успіх всього об'єднання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням явища фінансових технологій займаються як економісти-теоретики, так і практики. Аналіз свідчить, що сучасні дослідження цього питання можна поділити на два напрями.

Перший включає в себе вивчення природи фінтеху, його основних задач, елементів та характеристик. Тут, зокрема, варто виділити роботу С. Чішті та Я. Барберіса, які досліджували вплив фінтеху на сучасну банківську систему [4]. Професори університетів Колумбії та Калгарі Ф.

Мішкін та А. Серлетіс приділили увагу вивченню ролі фінансових технологій у трансформації сучасних фінансових ринків та нагляду [5].

Другий полягає в аналізі статистичної інформації щодо інвестування, секторального та географічного розшарування, проблем та перспектив галузі. У світовому масштабі цим займалися Я. Полларі, А. Руденклау, Б. Хьюз, В. Прітчет та інші [6, 7]. Країни АСЕАН досліджували Д. Янг, Я. Белленс, Р. Джала, Л. Ксіа, М. Дункан і т.д [8-11].

У вітчизняному просторі теоретичні аспекти явища є досить нерозробленими на відміну від більш практичних досліджень. Так, силами ПАТ «Ощадбанк» було створено фінтех-довідник, а USAID спільно з UNIT.City представили короткий огляд фінтеху в світі та Україні [12, 13].

Загалом у більшості представлених економістів досить повно висвітлено явище фінансових технологій та його розвиток у глобальних та регіональних масштабах. Тим не менш, потенційні можливості вирішення окремих проблемних аспектів фінтех-сфери в державах АСЕАН так і не було розглянуто.

Метою статті є аналіз поточного стану розвитку фінансових технологій в країнах АСЕАН, дослідження проблем, що заважають досягти успіху окремим країнам об'єднання, а також надання рекомендацій щодо можливості їх вирішення для подальшого просування об'єднання в даному напрямку.

Виклад основного матеріалу. Фінтех є швидкозростаючим та

популярним напрямом інновацій у світовій економіці. Як бачимо з рис. 1, обсяг інвестування у фінансові технології щорічно зростає і досяг рекордного піку у 2018 році, що свідчить про зростання інтересу міжнародних інвесторів до цієї сфери. Сектором, що залучає найбільше фінансування, є сфера платежів та переказів (37% від загального обсягу інвестицій). Для міжнародних інвесторів цікавими є також кредити та займи (30%), ринки капіталу (16%), послуги фінансового менеджменту (8%) та страхування (5%) [7].

Стрімко зростає також і кількість транзакцій з фінансування фінтех-стартапів – з 446 операцій у 2010 р. до 1617 у 2017 р. [7]. Це також свідчить про розвиток сфери у світі та активізацію уваги інвесторів до неї.

Таким чином, ми можемо побачити, що світовий ринок фінтех зростає та стає все більш відкритим, посилюються міжнародні процеси та рух капіталів між стартапами та інвесторами.

Азійські країни відіграють значну роль у розвитку фінансових технологій у світі та активно конкурують за першість із Північною Америкою та Європою. Азія займає третє місце у світі за кількістю угод (16%) та обсягом фінансування (22%). У 2016 р. Азія досягла піку фінансової активності у галузі фінтех та залучила інвестицій загальною сумою у 15,1 млрд. дол. США, випередивши навіть Північну Америку та Європу. Проте у 2017 р. зростання сповільнилося до 5,9 млрд. дол. США. Лідерами як за кількістю стартапів, так і за обсягом залучених інвестицій

є Китай, Індія та Гонконг, а переважними секторами інвестування є банківські технології та платежі [7].

Натомість країни АСЕАН хоч і відстають від азійських лідерів, проте також характеризуються значним потенціалом для росту. Фінтех-сектор у регіоні швидко зростає та досяг фінансування у 3,2 млрд. дол. США станом на 2017 р., що складає понад 40% від усіх інвестицій у стартапи у країнах-членах організації. Це в основному зумовлено їхнім потенціалом для соціально-економічного розвитку.

Інвестиції у індустрію, що розвиваються, серед яких і фінтех, становлять все більший інтерес для американських, китайських, японських, німецьких та інших закордонних та регіональних інвесторів. Так, у 2015 р. обсяг інвестицій у фінтех-сектор АСЕАН становив 190 млн. дол. США, у 2016 р. зріс до 252 млн. дол. США, а у 2017 р. досяг 366 млн. дол. США. Найбільші 50 фінтех-компаній залучили більше 1,1 млрд. дол. США станом на 2017 р. [7] (табл. 1).

Як бачимо, у країнах АСЕАН створюються стартапи, що активно розвиваються та залучають кошти. Проте водночас спостерігається проблема концентрації інноваційного потенціалу у найбільш розвиненій країні угруповання – Сінгапурі. Натомість решта держав розвиваються менш швидко та залучають менше інвестицій для розвитку. Це підтверджують і дані по кількості фінтех-стартапів за країнами походження, де беззаперечним лідером є Сінгапур (66%), 2-ге місце посідає Індонезія (14%), натомість Малайзія

(8%), Філіппіни (6%), Таїланд (4%) та В'єтнам (2%) розвиваються меншими темпами [8]. Про це свідчать і обсяги інвестування у фінтех по країнах регіону (рис. 2).

Найменш розвинені країни регіону, такі як М'янма і Камбоджа, представлені здебільшого філіями великих закордонних компаній.

Таблиця 1

Найбільші фінтех-стартапи країн АСЕАН за обсягом залученого фінансування на 2018 р., млн. дол. США

Назва стартапу	Країна походження	Обсяг залученого фінансування
TenX	Сінгапур	81
KyberNetwork	Сінгапур	52
Wanchain	Сінгапур	36
Funding Societies	Сінгапур (має філії у Індонезії та Малайзії)	32
Republic Protocol	Сінгапур	31
FinAccel (Kredivo)	Індонезія (має філії у Сінгапурі)	30
tryb	Сінгапур	30
C88 (SekAja, eCompare Mo, Premirol)	Сінгапур (має філії у Індонезії та Філіппінах)	28

Джерело: складено авторами на основі [8]

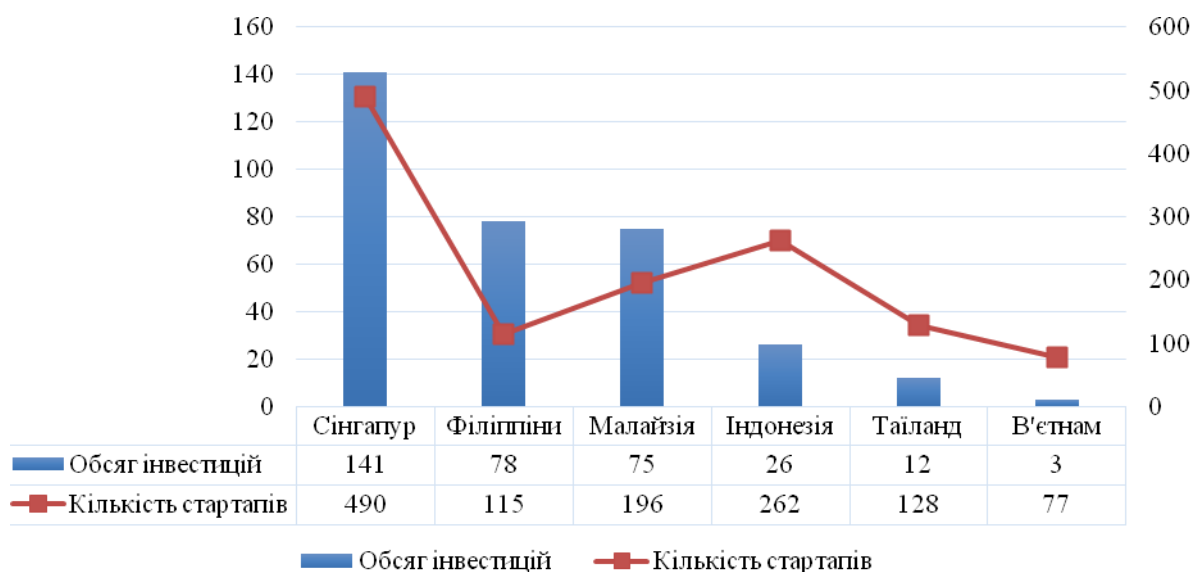

Рис. 2. Обсяги інвестування у фінтех-сферу, млн. дол. США (ліва шкала) та кількість фінтех-стартапів, од. (права шкала) у країнах АСЕАН у 2017 р.

Джерело: складено авторами на основі [9]

Варто зазначити, що місцеві технологічні стартапи та ТНК теж розширюються у інші країни угруповання у міру розвитку з метою миттєвого доступу до їх ринків: так,

тайський Omise, що працює у сфері платежів, відкрив філії у Сінгапурі та Індонезії, а сінгапурський InstaReM (грошові перекази) – у Малайзії [14].

ТНК з країн АСЕАН часто поглинають фінтех-стартапи та започатковують фінтех-департаменти задля розширення послуг та інтеграції фінансових технологій у традиційний бізнес. Так, малазійський банк CIMB Group у 2017 р. заснував окремий фінтех-підрозділ з метою пошуку інноваційних банківських рішень. Серед проектів є побудова мобільної банкінг-платформи у В'єтнамі та Філіппінах та платіжний мобільний гаманець, розроблений за участі китайських та тайських партнерських компаній. Аналогічні проекти

запустили також Union Bank, Globe Telecom, JG Summit Group, Grab [14].

Важливою ланкою фінтех-системи АСЕАН є акселератори, бізнес-інкубатори та інноваційні лабораторії, що, як і стартапи, здебільшого сконцентровані у Сінгапурі (52 од.), В'єтнамі (24 од.), Індонезії (20 од.) та Малайзії (5 од.) [8].

Як і у загальносвітовому масштабі, у країнах АСЕАН більшість фінтех-стартапів працюють у сфері платежів та банківських технологій (рис. 3).

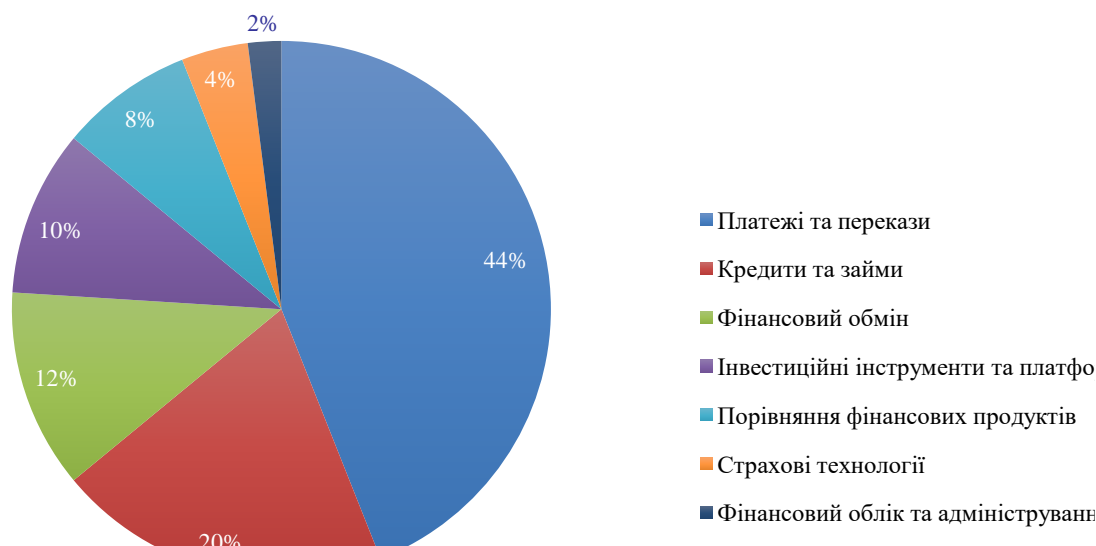

Рис. 3. Структура найбільших фінтех-стартапів АСЕАН за спеціалізацією у 2017 р., %
Джерело: [8, с. 16]

Таким чином, стартапи зможуть зайняти ніші, які не можуть бути заповнені традиційними фінансовими компаніями.

Поштовху місцевим стартапам надає також наявність у регіоні міжнародних конкурентів, таких як Transferwise (Великобританія), Stripe (США), Avaloq (Швейцарія), Ripple (США), Strands (Іспанія) та TradeIX (Великобританія). Китайські, японські

та корейські компанії також активно інвестують у регіон [8].

З огляду на те, що Сінгапур є своєрідним локомотивом фінансових технологій у регіоні, розглянемо цю країну детальніше.

За останні кілька десятиріч Сінгапур став однією з провідних країн Азії, потужним світовим фінансовим центром (4-е місце у рейтингу Global Financial Centre Index)

та осередком розвитку інновацій (5-е місце у рейтингу Global Innovation Index). Значну роль у цьому зіграло вдале географічне розташування, а саме сусідство з економічно та технологічно могутніми Китаєм та Японією та можливість доступу до ринків величезного азійського регіону та країн АСЕАН зокрема.

Незважаючи на дуже малу площу, Сінгапур посідає 10-е місце у світі за ВВП на душу населення (61,8 тис. дол. США), внаслідок чого високий рівень доходів та споживання стимулює попит на фінтех-рішення. Економіка країни зорієнтована на сферу послуг, а власне фінансові та бізнес-послуги та страхування складають 28% ВВП. Завдяки економічній стабільності Сінгапур є привабливою гаванню для бізнесу: тут знаходяться філії більше ніж 7 тис. ТНК, 700 фінансових та 234 страхових інституцій. Передумовою для цього є також сприятлива та проста податкова система: Сінгапур має найнижчі ефективні (5-17%) та стандартну (17%) та нульову ставку оподаткування дивідендів [16]. Держава також має численні угоди про уникнення подвійного оподаткування, про вільну торгівлю та захист інвестицій з багатьма країнами. Усі ці фактори разом із розвиненою інфраструктурою, прозорим законодавством та високим рівнем захисту інтелектуальної власності створюють сприятливі умови для бізнесу, про що свідчить 2-ге місце у рейтингу Doing Business-2019 [15].

Саме привабливість інвестиційного клімату зіграла провідну роль у становленні Сінгапуру як фінансового та інноваційного кластера. Свого часу

присутність американських ТНК призвела до залучення великого обсягу інвестицій та розвитку високих технологій у країні. Наразі економіка Сінгапуру щорічно отримує близько 10 млрд. дол. США інвестицій та має високий рівень внутрішнього інвестування (60%) [9]. Таким чином, фінансова зрілість та розвиненість технологій створює всі передумови для активного росту фінтех у країні.

Варто відзначити, що Сінгапур характеризується високим рівнем урядового регулювання, а розвиток інновацій – значною державною підтримкою. Singapore FinTech Association, SPRING Singapore, International Enterprise Singapore (IE Singapore), Singapore Economic Development Board (EDB) та Infocomm Development Authority of Singapore (iDA) – це державні організації, що покликані стимулювати інноваційну та підприємницьку діяльність у країні. Каталізатором успіху фінтех у державі є також Валютне управління Сінгапуру, що налагоджує взаємодію між фінтех-організаціями та державними інституціями [4].

Законодавче регулювання фінтех є досить простим і налічує три основні вимоги до компаній: отримання відповідних ліцензій залежно від сфери діяльності (особливих ліцензій для фінтех не передбачено), відповідність Акту захисту персональних даних та законам про відмивання грошей та протидії фінансуванню тероризму [16]. До того ж, правове регулювання, що не стосується фінтех напряму, також стає все більш сприятливим для розвитку фінтех: наприклад, уряд спрощує патентне

регулювання та проводить ініціативу швидких інновацій у фінтех, щоб збільшити гнучкість у процесі подання патенту та скоротити процес подання заявки на патент з двох років до шести місяців; проводяться заходи зі скорочення бюрократії, спрощення платежів, захисту інтелектуальної власності та ризик-менеджменту. Для спрощення регулювання та покращення партнерства з міжнародними фінтех-хабами сінгапурський уряд підписує подвійні угоди з державними регуляторами ОАЕ, Франції, США, Південної Кореї, Австралії тощо [10].

Екосистема Сінгапуру створює можливості для розвитку інформаційної інфраструктури, що сприяє проведенню різноманітних конференцій та хакатонів, а підтримка великих університетів та національних банків, що створюють фінтех-академії та програми, сприяє циркуляції знань та підвищенню інтересу до галузі.

Ще однією важливою характеристикою екосистеми Сінгапуру є інтеграція фінтех-рішень з іншими сферами застосування технологій (наприклад, охорона здоров'я, освіта, міський розвиток), що також заохочується і підтримується урядом країни.

Фінтех є найбільш привабливою сферою венчурного інвестування у Сінгапурі як для місцевих, так і для закордонних інвесторів. У 2017 р. Офісом інтелектуальної власності Сінгапуру та приватною компанією Makara Capital було створено інноваційний фонд, покликаний стимулювати підприємництво через інвестиції у фінтех. Так, сектор залучив 141 млн. дол. США інвестицій

у 2017 р. (48,5% всіх залучених коштів у фінтех-сферу АСЕАН). Оскільки Сінгапур є головним ринком для доступу до Східно-Азійського регіону, країна стає осередком представництв багатьох японських та китайських компаній та залучає інвестування від великих міжнародних венчурних фондів (Startupbootcamp FinTech, Arbor, GMO Venture Partners тощо) [9].

Таким чином, Сінгапур без проблем залучає достатнє фінансування фінтех-компаній як від уряду та інших внутрішніх джерел, так і від закордонних інвесторів. Країна є ядром фінтех-системи у країнах АСЕАН та азійському регіоні в цілому, що стимулює до інноваційного розвитку фінансової системи.

Незважаючи на те, що Сінгапур як фінтех-лідер серед країн об'єднання створив досить комфортні умови для розвитку даної сфери, переважна більшість учасників об'єднання наразі стикається з рядом факторів, що гальмують цей процес.

Як вже зазначалося, окремою проблемою фінтеху в АСЕАН є концентрація основного інвестиційно-інноваційного потенціалу в Сінгапурі, що зумовлено наявністю тут досить сприятливого клімату для створення та функціонування фінтех-компаній.

Тим не менш, подібний стан справ є наслідком іншої особливості даного регіону. Вона полягає в тому, що на сьогодні АСЕАН є територією з достатньо низькою часткою поширення Інтернету та смартфонів (рис. 4). Винятком є лише Сінгапур та Малайзія, яка, незважаючи на недостатнє використання смартфонів

(35%), все ж має відносно повномасштабний доступ до Всесвітньої мережі.

Крім того, пропускна здатність Інтернету є досить низькою (лише Сінгапур має значення у 982,9 кбіт/сек, тоді як значення по інших країнах не перевищують 50-100 кбіт/сек) [11, с.12].

Це призвело до того, що на сьогодні досить обмежена кількість населення регіону може бути споживачем регіональних фінтех-продуктів. А це

породжує ряд інших проблем, які загалом можна розділити на 3 основні напрями (рис. 5).

І перший з них стосується фінансового аспекту. Так, хоча станом на 2017 рік близько 45% компаній регіону змогли залучити необхідний обсяг фінансування для подальшої діяльності, безпосередній доступ до такого роду ресурсів все ще залишається ускладненим (для всіх країн, крім Сінгапуру та Таїланду).

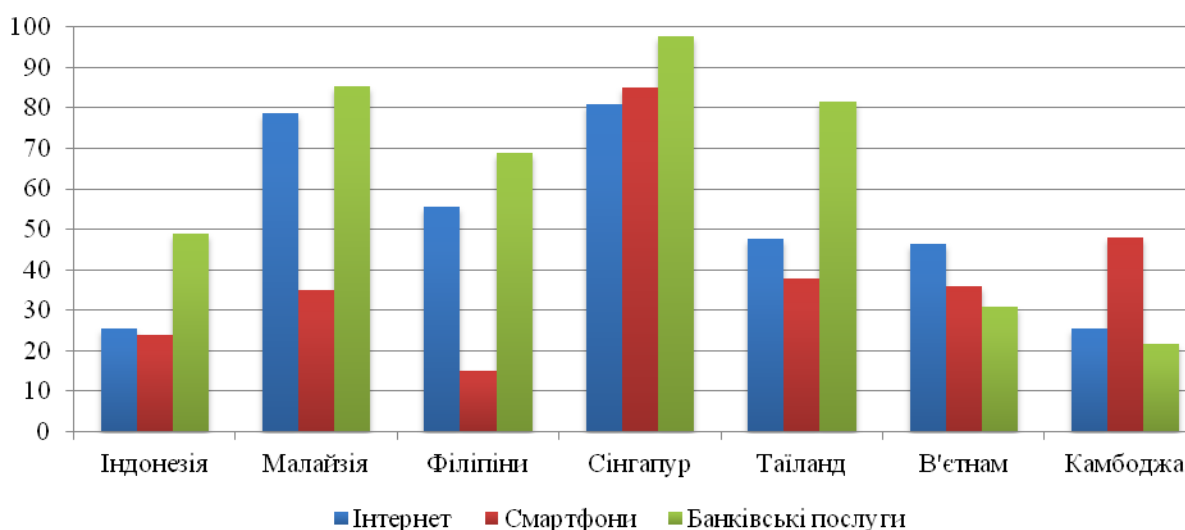

Рис. 4. Кількість користувачів Інтернетом, смартфонами та традиційними банківськими послугами (% населення)

Джерело: складено авторами на основі [11]

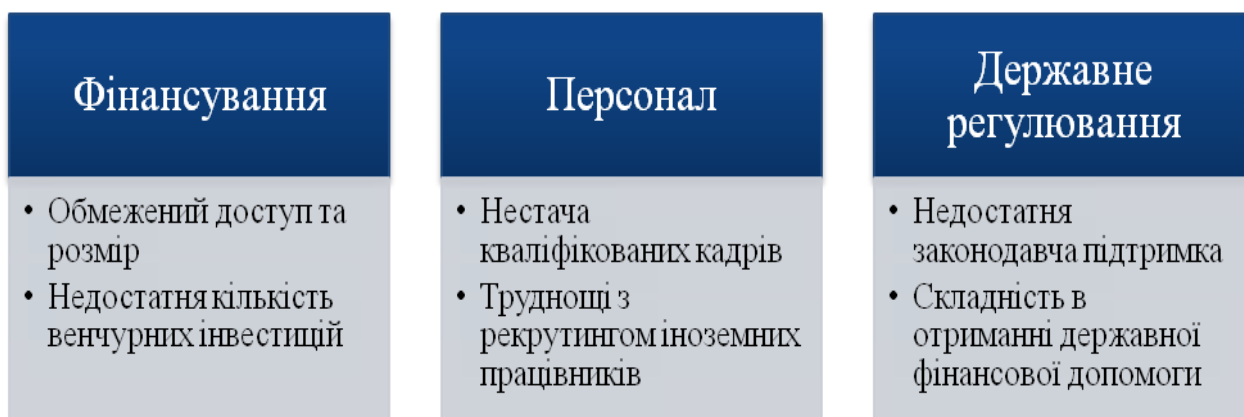

Рис.5. Основні проблеми розвитку фінтеху в країнах АСЕАН (без Сінгапуру)

Джерело: складено авторами на основі [8-9]

Одна з причин полягає в тому, що більшість традиційних фінансових установ неохоче кредитує фінтех-стартапи з досвідом роботи менше трьох років. А це створює труднощі для функціонування таких підприємств вже на початкових етапах. Інша ж полягає в недостатній кількості венчурного капіталу, потребу в якому задовольняють лише Індонезія та Сінгапур. Тут варто відмітити як обмежену присутність подібного роду інвесторів, так і загальну бізнес-культуру утримання від зайвих ризиків.

Крім вищезазначеного, уваги заслуговує й той факт, що розміри фінансування, залученого окремими компаніями, частіше за все не перевищують відмітки в 500 тис. дол. США. А це все ще надзвичайно мало для того, щоб забезпечувати випереджаючі темпи розвитку фінтех-сектору в регіоні [8, с. 24-26].

Проблема нестачі кваліфікованої робочої сили на сьогодні є спільною для всіх країн АСЕАН – у 2017 році близько 60% компаній потребували додаткового кадрового забезпечення, а в 77% виникали труднощі із безпосереднім наймом на роботу. Що ж стосується основних причин даного явища, то сюди можна віднести як активну трудову еміграцію (так, станом на 2017 рік близько 8% всіх мігрантів у світі становили саме вихідці з АСЕАН), так і обмежені можливості для отримання необхідних знань і навичок [17].

Серед сфер, що відчують найбільший кадровий голод – технології та програмне забезпечення,

product-менеджмент, продажі та маркетинг.

Неможливість найняти необхідну кількість працівників всередині регіону стала передумовою для залучення спеціалістів із іноземних країн – наразі подібна практика використовується 61% фінтех-фірм. Проте проблема із рекрутингом таких кадрів також існує. На сьогодні вона є найбільш вираженою в Індонезії, де зі складнощами зіштовхнулись більше 60% місцевих компаній.

Якщо переходити до проблем державного регулювання, то в інших країнах регіону, на відміну від досить лояльного Сінгапуру, перш за все варто відмітити нестачу підтримки з боку органів влади, яку відмічає близько 58% фінтех-стартапів. Це проявляється як у нормативно-правовій, так і у фінансовій площині.

Що стосується законодавчого забезпечення, то тут основні питання стосуються пом'якшення податкової політики та ліцензійних вимог до функціонування у фінтех-сегменті, а також найму іноземних і навчання місцевих працівників.

Проблеми з фінансуванням головним чином полягають у його низькій доступності – так, 77% компаній відмічають складність отримання будь-якої фінансової допомоги в рамках державних програм. Таким чином, фінтех-компанії мають досить матеріально обмежений потенціал для зростання [8, с. 32].

Зважаючи на те, що фінтех-сфера більшості країн АСЕАН на сьогодні знаходиться лише на початковому етапі свого розвитку, місцеві компанії часто стикаються з труднощами, з

якими не здатні впоратись самостійно. Саме тому держава та її ініціативи з приводу вирішення проблемних аспектів галузі можуть стати ключовими для майбутнього зростання фінтех-галузі в регіоні.

І хоча штучне збільшення кількості користувачів Інтернетом та смартфонами видається малоімовірним, все ж на основі міжнародного досвіду країн світу можливо вирішити питання з фінансуванням, законодавчим та кадровим забезпеченням у країнах об'єднання.

Якщо говорити про розширення можливостей залучення капіталу, то воно може відбуватись за рахунок різного роду фондів для спонсування фінтех-стартапів на початкових етапах їхньої діяльності. Вони можуть функціонувати як виключно державні (подібний 100-мільйонний фонд був створений Дубайським міжнародним фінансовим центром), або ж венчурні, що передбачає співпрацю з приватними інвесторами. Так, уряд Гонконгу вклав 256 млн. гонк. дол. в Innovation and Technology Venture Fund для фінансової підтримки локальних технологічних стартапів. А EstFund під егідою вже естонського уряду виділив близько 60 млн. євро для місцевих фондів даного профілю.

Ініціативи, направлені на залучення приватних інвесторів, також включають в себе різного роду інституції та заходи для налагодження зв'язків між ними і безпосередньо компаніями. До таких, наприклад, можна віднести Prague Startup Centre в Чехії та фінтех-фестивалі, що проводяться у різних країнах світу на щорічній основі [9, с.9].

В рамках кадрового питання можна виділити як спрощення процесу залучення кваліфікованих іммігрантів, так і розвиток місцевого людського капіталу.

Що стосується першого пункту, то тут найкращим способом поживити імпорт талантів є видача спеціальної категорії стартап-віз. Вони дозволяють кваліфікованим працівникам і підприємцям-новаторам отримувати довгострокові візи та посвідки на проживання та часто передбачають забезпечення таких людей всім необхідним для успішної реалізації свого потенціалу. На сьогодні більшість країн світу (Великобританія, Литва, Естонія, Франція та інші) використовують даний механізм, таким чином підтримуючи високу інноваційність власних економік [18].

Якщо ж говорити про підготовку місцевих кадрів для потреб фінтех-компаній, то тут, окрім загального акценту на STEM-освіту вже на шкільному рівні, можна виділити 3 напрями пропозицій.

Перший передбачає запуск спеціалізованих навчальних фінтех-програм та курсів. Наприклад, в Сінгапурі діє SkillsFuture та FinTech Talent Programme, а в Об'єднаних Арабських Еміратах – фінтех-курси під егідою Abu Dhabi Global Market Academy. Також в рамках подібних ініціатив досить поширеною є співпраця з вищими навчальними закладами. Частіше за все вона реалізується через запуск MBA-програм з фінтеху (Bombay Stock Exchange спільно з Університетом Мумбаї) та бакалаврських курсів в галузі фінансових технологій (зокре-

ма, в китайських та гонконгських університетах).

Другий напрям включає створення фінтех-інкубаторів та акселераторів талантів для підготовки необхідного галузевого персоналу. Подібна ініціатива діє в Гонконзі – Валютне управління разом з Науково-дослідним інститутом прикладних наук та технологій запустили проект Fintech Career Accelerator Scheme (FCAS), який передбачає можливості стажування студентів та аспірантів у фінтех-індустрії. В Сінгапурі ж діє TechSkills Accelerator (TeSA), направлений на підвищення ІТ-освіти та кадрового потенціалу галузі.

Третій напрям пропозицій стосується запровадження навчальних онлайн-ініціатив. Прикладом таких є безоплатний FinTech Massive Open Online Course (MOOC), запущений Гонконзьким університетом, з метою глибшого розуміння природи фінтеху та здобуття необхідних аналітичних навичок для роботи у даному секторі [9, с. 10-11].

Окрім цього, нормативно-правові аспекти функціонування фінтех-сфери також потребують покращення.

Перш за все, варто сказати про консультаційну та функціональну підтримку компаній. На сьогодні однією з найбільш популярних ініціатив такого роду є державна допомога новаторським проектам в рамках платформ Startup Estonia, Lithuania, India та ін. Мета таких структур в основному полягає в створенні сприятливого фізичного стартап-простору та екосистеми, усуненні будь-яких регулятивних бар'єрів, організації тренінгів та

коворкінгів для місцевих компаній, а також їхній інформаційній підтримці [19].

Окрім цього, досить цікавим є досвід допомоги в дистанційному форматі. Прикладом може бути онлайн-платформа FinTech Support Desk, запущена Japanese Financial Services Agency в 2015 р. Вона не тільки включає в себе зручну інтерпретацію банківського та іншого роду законодавства для фінтех-компаній, але й надає консультації з приводу запуску стартапів та їхнього подальшого функціонування у існуючому правовому полі. До того ж, в рамках ресурсу передбачений зворотній зв'язок, що дозволяє постійно вдосконалювати роботу сервісу та забезпечувати фінтех-фірми найбільш актуальною інформацією [20].

Що стосується коригування податкової політики для покращення регуляторного поля діяльності фінтех-компаній, то воно може включати як зниження/нівелювання окремих податкових виплат (наприклад, в Естонії недохідні стартапи на початкових етапах не сплачують прибутковий податок), так і створення спеціальних економічних зон.

Вони передбачають не тільки забезпечення технологічних компаній необхідними площами та матеріальними ресурсами, але й встановлення податкових канікул на відносно довгостроковий період. Наприклад, в Китаї фінтех-компанії в рамках даних економічних зон звільняються від сплати податку на прибуток терміном до 2 років, а у

наступні 3 роки мають сплачувати лише 50% від усієї суми [21].

Ще один пункт, який потребує уваги – це полегшення процесу ліцензування діяльності фінтех-організацій. І хоча на сьогодні в більшості країн функціонують регулятивні пісочниці, дана ініціатива актуальна лише для етапу розробки нової продукції, обмежуючи її наступний рух до споживачів. В умовах все більшої діджиталізації та використання е-сервісів для отримання різного роду послуг, є сенс розглянути варіант з електронним поданням заявки на фінтех-ліцензії, який наразі функціонує у Литві. Крім того, що така процедура займає лише 3 місяці (на відміну від 12, протягом яких на відповідь необхідно чекати європейським компаніям), підприємець матиме можливість розпочати свій бізнес в будь-який час і будь-якому місці. Таким чином, забезпечується прозорість за рахунок ліквідації бюрократичного елемента [22].

Додатково варто відмітити позитивний досвід полегшення патентування продуктів фінтех-фірм. Як вже зазначалось, місцеве Відомство з питань інтелектуальної власності запустило FinTech Fast Track initiative, внаслідок чого вдалось досягти пришвидшення процесу отримання патентів на нові галузеві розробки. В рамках даної ініціативи відповідний документ можна отримати протягом 6 місяців, до того ж без необхідності сплати додаткових внесків за подачу заявок. Завдяки цьому фінтех-фірми мають можливість підприємствам швидше виво-

дити на ринок і комерціалізувати свої продукти і послуги [23].

Висновки. Світовий ринок фінансових технологій набирає обертів у розвитку та стає більш відкритим, посилюючи міжнародні процеси.

Серед нових гравців з великим потенціалом у даній сфері безумовно можна назвати АСЕАН, маючи усі шанси стати провідним міжнародним фінтех-центром. У країнах АСЕАН створюються стартапи, які активно залучають кошти. Проте існує ряд проблем, які створюють перешкоди на шляху до розвитку. Локомотивом інноваційного потенціалу здебільшого є найбільш розвинена країна угруповання – Сінгапур.

Водночас, як інші держави даного угруповання розвиваються набагато меншими темпами, неохоче кредитуючи стартапи, що створює проблеми функціонування підприємств. Серед інших проблем – недостатня кількість венчурного капіталу, нестача кваліфікованої робочої сили через активну міграцію, нестача підтримки з боку органів влади тощо.

Все ж таки, на основі міжнародного досвіду можливо вирішити питання з фінансуванням, законодавчим та кадровим забезпеченням у країнах АСЕАН. Усі ці проблеми можна вирішити за рахунок спонсорування стартапів на початку, розвитку місцевого людського капіталу, видача спеціальної категорії стартап-віз, запуск спеціалізованих навчальних фінтех-програм та курсів, співпраця з вищими навчальними закладами, створення фінтех-інкубаторів та акселераторів талантів для підготовки

необхідного галузевого персоналу, коригування податкової політики для покращення регуляторного поля діяльності фінтех-компаній, полегшення процесу ліцензування діяльності фінтех-організацій. Тобто, вирішивши основні проблемні питання, АСЕАН може досягти високого рівня розвитку фінансових технологій.

Список використаної літератури

1. Baldwin H., Gulamhuseinwala I. UK FinTech. On the cutting edge URL: <https://fintechauscensus.ey.com/2018/Documents/EY-UK-FinTech-On-the-cutting-edge.pdf> (дата звернення: 15.05.2019).
2. Fintech definition URL: <https://www.fintechweekly.com/fintech-definition> (дата звернення: 15.05.2019).
3. Schueffel P. Taming the Beast: A Scientific Definition of Fintech. *Journal of Innovation Management*, 2016, №4/4. P. 32-54. doi: https://doi.org/10.24840/2183-0606_004.004_0004.
4. Чишти С., Барберис Я. Фінтех. Путеводитель по новейшим финансовым технологиям. Москва : ООО «Интеллектуальная Литература», 2017. 676 с.
5. Mishkin F. S., Serletis A. The economics of money, banking and financial markets. Toronto: Pearson Canada, 2011. 784 p.
6. Pollari I., Ruddenklau A. The Pulse of Fintech 2018. Biannual global analysis of investment in fintech. URL: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2019/02/the-pulse-of-fintech-2018.pdf>. (дата звернення: 15.05.2019).
7. Annual Fintech Almanac: Financing and M&A Statistics URL: <https://ftpartners.docsend.com/view/ijbah69>. (дата звернення: 15.05.2019).
8. Soon L. N., Thung B. ASEAN FinTech Census 2018. URL: [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-asean-fintech-census-2018/\\$FILE/EY-asean-fintech-census-2018.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-asean-fintech-census-2018/$FILE/EY-asean-fintech-census-2018.pdf). (дата звернення: 24.04.2019).
9. Bellens J., Alexander C. FinTech ecosystem playbook. URL: [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-fintech-ecosystem-playbook/\\$FILE/EY-fintech-ecosystem-playbook.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-fintech-ecosystem-playbook/$FILE/EY-fintech-ecosystem-playbook.pdf). (дата звернення: 24.04.2019).
10. Young J., Hock Lai C. Fintech in ASEAN. The next wave of growth. URL: <https://singaporefintech.org/download/90945/>. (дата звернення: 24.04.2019).

11. Sicilia J. Fintech in emerging ASEAN. Trends and prospects. URL: <https://www.bbvaresearch.com/wp-content/uploads/2017/07/June-2017-ASEAN-Fintech-Trends1.pdf>. (дата звернення: 24.04.2019).

12. Інфографічний довідник “Fintech Guide 2018”. URL: <https://businessviews.com.ua/ru/the-infographics-report-fintech-guide-2018/> (дата звернення: 28.04.2019).

13. Фінтех в Україні: тенденції, огляд ринку та каталог. URL: http://data.unit.city/fintech/fgt34_kob7mok/fintech_in_Ukraine_2018_ua.pdf. (дата звернення: 15.04.2019).

14. Hwee W. K., Kirollos K., Cecilia Salta M. ASEAN Investment Report 2018: Foreign Direct Investment and the Digital Economy in ASEAN. URL: <https://asean.org/storage/2018/11/ASEAN-Investment-Report-2018-for-Website.pdf>. (дата звернення: 18.04.2019).

15. Croci Downes S., Ramalho R., Devarajan S. DOING BUSINESS 2019: Training for Reform URL: http://www.worldbank.org/content/dam/doingBusiness/media/AnnualReports/English/DB2019-report_web-version.pdf. (дата звернення: 12.04.2019).

16. Paiva T. Fintech market in Singapore 2018: An intro to an ecosystem. URL: <https://www.slideshare.net/ThiagoPaiva/fintech-market-in-singapore-2018-113983815>. (дата звернення: 22.04.2019).

17. Thuzar M. Asean 2018: More work to be done on labour migration. URL: <https://www.straitstimes.com/opinion/asean-2018-more-work-to-be-done-on-labour-migration> (дата звернення: 11.05.2019).

18. Startup Visa for non-EU entrepreneurs. URL: <http://www.govilnius.lt/business/investing-in-vilnius/startup-visa-in-lithuania/> (дата звернення: 22.04.2019).

19. Startup Lithuania – one stop shop for current and future startups in Lithuania. URL: <https://www.startuplithuania.com/about-us/> (дата звернення: 13.04.2019).

20. FinTech Support Desk. URL: <https://www.fsa.go.jp/en/news/2018/20180717.html> (дата звернення: 29.04.2019).

21. Zhang J., Lin X. China: Fintech 2018. URL: <https://iclg.com/practice-areas/fintech-laws-and-regulations/china#chaptercontent3>. (дата звернення: 26.04.2019).

22. Volkov O. Bank of Lithuania introduces remote Fintech licensing. URL: <https://investlithuania.com/news/lithuania-introduces-remote-fintech-licensing-making-the-prime-destination-for-fintech-even-better/> (дата звернення: 16.04.2019).

23. FinTech Fast Track (FTFT). URL: <https://singaporefintech.org/fintech-fast-track/> (дата звернення: 03.04.2019).